

Ударнай ыйга 21653 тонна от кэбиһилиннэ.
ТЭТИМИ ЫҢЫКТЫБАНКА ОТ, БУРДУК ХОМУУРДАРЫН—
СУҢАЛЛЫК, ХААЧЫСТЫБАЛААХТЫК!

Оройуон совхозтарыгар сүөһү аһылыгын бэлэмнээһин
1984 сыл атырдьах ыйын 20 күнүнээҥи сводката

СӨВХОЗТАР	Угдлинр, киби ахсаана	Звено ахсаана	Од илгэр механизир.	Охсуу (гектар)	Мунднуу (гектар)	Кэбинин (тонна)		Силдэс (тонна)		От мээкхэтэ (тонна)	
						график	туолла	график	туолла	график	туолла
Карл Маркс	702	33	9	14362	13835	7500	5527	2480	2100	267	—
Субурууский	222	20	5	6730	6540	3750	3928	930	720	267	—
Эрдик Эристини	656	35	5	10320	10318	7800	5846	1984	1070	267	90
«Чурапчы»	465	26	2	10530	9687	5700	5096	1488	1900	89	—
«Мундараайы»	254	14	5	7384	7175	5250	5812	1240	2950	—	—
Лройуон үрдүнэн	2299	128	26	49327	47555	30000	26209	8122	8740	890	90

Государственная статистика орошения: инспектората

хүнийгээ сорох кэли хез-
ханизациялах зэвсэг, үр-
оттуур сирдэрэ бүтг.
Онон үлэ тэрэһинийн ула-
рыта тутан уудаах сирд-
эрэ—үрхэтэр сүмһүүлэрин,
ахаастар түөлхөлэрин, үрү-
лэни-харыйаны сүрийэн-
зоруйан оттуур соруу ту-
рар. Оттуур биринэ өсө-
лэ элбэх, былаан түдэлү
эниэ ыраах. Онон аны хо-
дунда муу кырата мй
агарыгар тэтинэ намтан-
накка, түмсүүлээхтик, үр-
дүк оморумтулаахтык
үлэллнрбит наада.

БЫҢ ААРЫЛААХ КЭМ
КИРБИИЛЭРЭ

либит социалистической
куоталайныг бастахы
мнэстэбэ тархытабыт.
Иван Лоскны кытта
куоталайныг, Баянг
хааллрбит уудлах сир-
дэригтийн салгыныгтар
звенонара тутатына кэ-
ригтэ хомуйар, Олут кэ-
рүөтүн Спиридон Хоюта-
нов тутан иһэр. Онон үлэ-
лэмийт сирбит, этэргэ ды-
лы, чөччөйөн иһэр. Бир-
гэ үлэллир уолаттарыи
Инокентий Толстоухов,
Михайл, Петр Гулелтар,
Василий Захаров опыт-
тах стогометалыщик Петр
Иванович Хоютанов бы-
лааны долорорго дьулуур-

дараахтар. Сирбит бүтэн эрэр динз мунгатындаллар. Ити этэлээрэ, кырдынга дованы, оруунаах. Бачча түмсүүлээхтик үлэлзэн баран, былаан туолбакка хаалара абылаах. Ол биһиги кулбаанник үлэлзэ-бинниттээн буолбатада чүүлкэй. Биһиги кытаах-таһан турал оттуурга былааннаах кирбиһин ылар туһугар тус бэйэбиттээн тутулуктаагы бармын огоруохут динз бичэ быһаарынылаахпыт.

Зэно оттооһун быһаарылаах кирбиһитэр таһаста. Хас бирдидьбит үлээттиэн общественный суеһү, кыстыгын дьылбата

А. КОРКИН,
звеньевой.

Совхоз иппизы тэнгитил-

Бастың опыты

Бу кэрэхсэбиллэх үһүс бүтүөс Бороһо 24 400

Г О П Ы Т

БАЛААННЫН

уттар. Барыта 64 бараанын өбүлүн тапкертан таяйган аага уруктаан эмиз агаалын тагмыттар. Олоу барытын техника хааллар сарайыгар туруоруттар. Онон бу техникалар саяс иһымга холбонун да барар гына билигиттэн бэлэм буолуу лисекатыгар туруоруллубутар. Кырдымга, дьобуннаах үмүк, Өссө эрдэ 4 дундундук өрөмүөннээмтин онон тута сирн тагастаа-ымга илдэ барбыттар. Дьонун олору иккиэтээн өрөмүөнүгүргэ бэлэмизнэлэр. Үлэ итинэн эрэ бүтүтэх, Билигин сыапка илгору сымдьяллар. Онуоха илгүрэн, уһулуллубут ГАЗ-51 автомобиль быраауаллыбыт кыһалелоруун туһаналлар. Оттон билинэх от охсор илгору сымдьялларын туһунан кэспээтиилэр. Этэллэрин буоллабына, үлэ көс-көсөн иһэр. Итинник, сүрүн былааннаах үлэлэрин бым-ымгар быстах өрөмүөнүгэ көрдөтүү элбэх буолбут, Колобур, К-701 трактор булууга тостон абыллы-бытын илгорбуттар. Азиях консуктаагыта аны мизстэн-гэр тийэн комбайн өрө-мүөнүгэр көмөлөспүттэр. Оролор былааннара өссө илгэр. Үлэ бүтүөр дээрн аны төһө кылааларынан от комуруун техникагын өрө-мүөнүнэн туттарарга сүст-таналлар. Ол да толоруу-ларыгар саарбахтаанын суох, Үлэ манник түмүк-түгүтүтэх буолуутугар шофер, тракторист, токарь, вулканизатор курдук дэгиттэр кыһалыччылар.

АТЫРЛҮХ ҮШЫН 11-17 КҮННЭРИНЭЭБИ СВОДКА

Ити туһата улахан. Ол эрээри кини сэдэхтик туһанылар—бары Советтарга 30 депутатка биир залпрос тиксэр. Оттон дьынгэр хас биридди депутат толоохтоох государственнай органирга уонна дуоһунас-таах дьоннэртэ залрос егутаар быраастаах. Запроху онорорго, докумуоннары бэрэбизиркэллиргэ, уопсайынан туох да тутулуга суох тугу барытын билэр-көрөр буолууга уонна дьаһаллар булгуччу солтөөх буолуула-рын ситиһингэ ким да аар-торитета мэхэйдэ суохтаа-бын көтөэн көрөр наадалаа-бын В. И. Ленин бэлэтэ-битэ.

Советтар потенциаллара сүдү. Кинилэр олох-дьаһах сүдүуспалара, поликлиника-лар уонна оскуоаллар, олохтоох транспорт үчүгэй-дүк үлэлииллэрин туһугар, советскай киһи ханна баа-рар мэлдьи норуот баала-рын бастайааннаах кыһам-нытын билэ сылдыарын ту-

һугар бэрт элбэри оҕоруох-таахтар. Хас биридди сол-скай, поселкоарай, кустар-таабы, оройуоннааҕы Ссте-олохтоох дьыалаларына-эра хааччактааһа суохтаах К. У. Черненко бэлэтэ-би-тин курдук, бүтүн ханым-бабарар олохтоох дьыала-лар уопсай государствен-най дьыалалар төһө сити-һиллэхтик барап нйэлэ-ринтэн улахан тутулу-таахтар. Дьэ ол да нйэ-хас биридди олохтоох Со-вет Энергетическай уон-Ас-уөл, норуот туһанар та-баарларын оҕорон таһа-рын, уопсай үөрэх уон-профессиональной оскуо-ла реформатын курдук уоп-сай государственнай програм-малары толорууну бэйэтин ха-раарып дьаһар илдьэ си-дыахтаах, уопсай госуда-стеннай интэрнестэри мэ-дэ олоххо кыһамнылаа-тык тириэрдэр аналлаах.

С. КОЛЕСНИКОВ,
(«Пряда» пресс-бюрога)

Оролор үүдэт-эгетэ улахан,
Долорго сөбүлэтэрэ
эте кестөр, Маныха кына
салаллааччы быһымтынан
эмнэ биһр дьолун хаачыс-
лыбата арыллыбыт.

**УЧУОТТАММАТАХ
ӨРҮТТЭР**

Биһиги кэсэстийбит
быһытар Дмитрий Семе-
нович ордук савнаас чаас-
тар суохтарын, тиийбэтэ-
рин туһунан хаста даҕаны
быктаран аһарбыта. Ол
оруннаах үөһээ биһиги
өбөлөр үлэһэрин эр түмү-
гүн билиһиннэрбиппит.
Оттон олоор күнүстэ олус
этистинилээх сыралаах
дүдөнөн ситиһиллибиттэр.
Бастаан өбөлөрү үлэ
бастагы күннэриттэн баты-
һыһынара сылдан эрэрэн
уһаттан тахсыбыт, онно-
манна ыһылла сытар, бы-
радыллыбыт техникалар-
тын каардалаах чэастарын
сүбүлэтэр эбит. Оттон бу
искэ киирдэххэ олус
сыралаах түбүк. Эргэрэбит,
дүдөн сүбүт чэастары
уһадуу манан ахан буол-
батах. Тугу «булбутта-
а» ким рюкзакка, ким
куулга хаалаан сүтэн, эбэ-
тэр велоспедынан мастэр-
скойдарыгар аҕалаллар
эбит. Кырдык, отделеһе
саалатта бастаан утаа
биһр МТЗ тракторы биз-
рэгэ эрэннэрбит. Ол эрэ-
тэр ол, хомойуох иһин то-
лоруллубатах. Аны биһр
К-700 трактор кулгунна-
тарын хомуйуохтаахтарын
отделеһе хойуттаппыт. Ол
Манган Кэрэхтэн аҕалы-
лыхтааҕа кыаллыбатах.
Бирээмэ баран иһэр. От-
тон отделеһе механик
Г. Н. Аввакумов холкуту-
дуннубэргилээххэ эр сөп;

Түмүкүтээн этэххэ,
манник туһалаах үлэ-
түрүмүт өбөлорго техни-
катыттан саралаан бары
уусулубуйаны тэрийэр
бүлүлэххэ үтүөлэһэ да
үлэһэн кедьүүдү аҕа-
рын көрөн итэргэйдилит

Кырдыга манна, олду-
дууһиартан кини үөренин-
бэ уонна туһаннаҕа алабах

С. СМЕРНИКОВА,
биһиги аһала көрр.

Комментатор колонкалары

УТАРЫТЫНАН БУОЛБАТАБЫНА УГААЙЫЛААН

АХШ уонна кини НАТО бастаан союстаахтара Кэрийн муора оройуонугар «муора суолларын мичааттааһа» операциятын ыытыынан куордунан сөбүлүүннээх күүстэрин киллэрбиттэрин үөскээбит тыганаан улам күүһүрэр. Манна АХШ, Англия, Франция уонна Италия бойобуой хараабыллара, америкаанскай вертолеттар уонна кинилэр хааччылар подразделениелар бааллар. Америка пропагандалыыр масшанаата Пенатон уочараттаах милитаристскай акциятын сабар сымалтан Вашингтонунуруоттар икки ардыларынаа улахан суолталаах муора коммуникацияларгар «көңүл айааһа» ийин хайаанааччы оруолугар көрдөрү сатыыр. Быһаччы этиэххэ наада, бу хал буолбут, Рейган администрацията америкаанскай «канонеркалар дипломатияларын» пропагандистскай саба сатааһын наадата тирээн кэллэр эрэ сырыахсын туһанар нымата. Онон кини эрэнэллэрин курдук түмүгэ суоруттан (сөһүлүбүт, Арабеккай эрэ буолбакка, ону аһан зап дойдуну бачча эттэ Вашингтон дьайыаларыгар утарытынан буолбатаһына угаайылаан баар быһынымайгыны АХШ Индийскэй океантан уонна Персидскэй хомоттон «Краснай муора» дээрэ тайаан сытар стратегическай уонна экономическай өттүнэн ураты суолталаах регионга АХШ баһамнаах күүһэ баар буолуутун ситиһэргэ, онон регионга америкаанскай хонтуруону олохтуурга ардөөрүтүн санамыт былаанын олоххо киллэрэргэ туһанарга сорууутун кырдык-

таахтык көрдүлэр. Холобур, Сирия радиота Вашингтон уонна кини союстаахтара Арабеккай государтволаары, бастатан туран, империализмы утары курсу тутуунааччылар, тутулууга суох буолууларын уонна национальнай интэриэстэрин утары улахан саагыбар тэрилтэн эрэрин туһунан кэпсэтин барар дэиһи бар. Политическай ырытааччылар болдомтолоруттан Краснай муораны «милитэнтэ ыраастааһын операцията» ис дьингэр Дальнай Востокка, Ливанга Вашингтон гегемонистскай уонна арабтары утары полдикатын сүтүрүгүн быһытынан бэйэтин көрдөрбүт арбаанар «түтүс национальностоох күүстэри» өссө төгүл тэрийиһэ сорууу буолара эмнэ мүчү тутулубата. Арбаагы информационнай агентволар билэрэллэринэн, Краснай муорада кистэлэммит минналары көрдөөһүн биллэргитэ хайына да түмүктэри биэрэ илик. Кинилэр онно хантан көстүбүттэрэй дэиһи бөлүкүөс эмнэ аһаас хаалар. Манна баалларын «быһынымайгыны Персидскэй хомор уонна Суэц ууларыгар тэнтитин бабарааччы» билэрбит дэиһи Англия хайыата «Би-Би-Си» даһаны туох да төрүтэ суох сабадалаабатара чакчы. Бу түгүгү КРУ Никарагуа ууларыгар онорбут сүдүгүтүрүтүн туһунан хайдах өйдөөн кэлбэт буолулуоһу: революционнай Никарагуа портарыгар буомбалары биллэтин Краснай муорада минналары көрдүүр америкаанскай вертолеттартан бырахпатахтара буолуо дуо? В. ШАБАЕВ, ССТА ырытааччыга.

Колхоз дьааһыла-сада

ЭСТОНСКАЯ ССР, «Кусяаннар уйалара» — Харьюскай оройуон С. М. Киров аатынан балыгы бултуур колхозугар сага тутулубут оҕо садын аатын эстон омук тылыттан тылбаастаахха итинник. Хаһаайыстыба салайааччыдара колхоз архитекторун айымнылаах толкуйун хааччахтаабатахтара. Бу дыктыдыбарыас оригинальнай архитектуратынан уратыланар. Манна баар барыта оҕо айымнылаах фантазиятын уһугуннараар: сүдү улахан фонарь түнүктүрдээх оонньуур хос, уһулу

ойон тахсыбыт өстүтүкү кырысалаах сип-сарыа уруһуйдуур саал, манна художнигы эскиһинэн колхоз майы обрабаткалар экспериментальнай сыһы үлэһиттэрэ онорбут майылар. Снимокка: С. М. Киров аатынан Балыгы бултуур колхоз сага «Мийдуринна» галерея инспектора Юри Мейерофолору кинилэр баһамнаабылара күн ахсын тоһоһу үлэлэрин кытта биллэрэр: уруһуйдуур саала. З. ТАРКПЕА фоток (ССТА фотохроника)

Билиэн-көрүүн бабалаахтарга

САХА ХОТУУРА

XVIII—XIX үйэлэр үөрэхтээхтэрэ, ученайдары Н. Георги, П. Головачев уо.д.а. билгэстэллэринэн, нууччалар Ленада кэлэҕэтирин иһинэ сахалар оттуур дэиһи билбэттэрэ үһү. Аһыгы үйэ ученайдары С. В. Бахрушин, С. А. Токарев, О. В. Попова, В. Н. Иванов уо.д.а. архивнай докумуоннарга тирээрэн сахалар нууччалар кэлэҕэтирин иһинтэн оттуур үгэстээхтэрин чуолкайдабыттар. Оттоонун сахалар согурууну өбүгэлэр сабаттан үгэс буолбут хаһаайыстыбанын дьарыктара буоларын туһунан оттоонунга сыйыманнаах сахалык терминологиялар «даһана туһулуулар, Филолог Н. К. Антонов суруйарынан «Күрүө», «хаһаа», «хотон», «буһу» термииннэр тюрктуу төрүттээхтэр эбит, оттон «дал», «тиэргэн», «хараал», «сибиз», «ходуһа», «хотуур», «хадымал» тыллар монгол тылыттан удыуордаахтар эбит. Онон оттоонунга сыйыманнаах үгэс сахалык тыллар монголскай лексикаттан «этимологиялаахтар. Оттоонунга тутуулар сүрүн тэрил—«хотуур» термин үөскээһинэ бэйэтэ туһунан кинигэ истэрийдик. Согуруу куораттарга хо-

туур бурдук быһар снэрпэ өйдөбүлүлээх эбит. Буряттың хадуур, тувалардыҥ хадыр, хакастарга—хадуур, калмыктарга—хадур. Ларыта снэрпэ өйдөбүлүлээх, ити аата сахалар согурууну өбүгэлэр снэрпэни эмнэ, хотуур дэиһи ааттын сыйдымбыттар быһыылаах. Историктар чуолкайдааһыннарын, сахалар Прибайкальскаады Курыкан өбүгэлэрэ туорахтаах культуралары маассабайдык үүннэрэллэрэ. Бурдук үүннэрэччи курыкан өбүгэлэр снэрпэлэрин Орто Ленааады отчуу сахалар хотуур дэиһи ааттабыттар: согурууну бурдук үүннэрэр үгэс хоту дойдуга оттуур идэе кубулуйбут, оттон бурдук быһар снэрпэ оту охсорго хотуур курдук туһаныллар буолбут. Снэрпэ хотуурга уларыттыны туһунан сорох согурууну нуруоттар этнографическай чакчылары кэпсэллэр. Орто Азияады киргистэргэ Октябрскай революция иһинэ хотуурдара суох этэ. Кинилэр бурдук снэрпэни быһаллара, отторун, оттук буолар талахтарын эмнэ снэрпэни быһыта охсон бэлэмнэнэллэрэ. Арааһа, биһиги согурууну өбүгэлэри отторун эмнэ снэрпэни охсон от от-

тууллара эбитэ буолуо. Дьиниһи, согурууну дойдунар кыһыннара кылгас, сылаас, хаардара чараас, онон үгэс нуруоттар кинигэ тэнийэн оттооботтор этэ, сүбүлэрэ үксүгэр мэлчийэн кыстыыллара. Согуруу оттоонун кыһа кэмэйдээх быстах үлэни буолара, онон оттоонунга аһаа хотуур дэиһи суоҕа. Онон сахалар оту охсор хотуурдара согурууну дойдунар бурдук быһар снэрпэлэрин көрүг кубулуйуутун быһытынан сменабылы ыһаан сөп. Былыргы саха хотуура кылгас токур уктаах, тимир снэрпэтиги быһыылаах хотуурун нууччалык косогорбушка дэиһи ааттыыллара. Аһас былыр ардыгар муос хотуурдара туһаныллар үһү. Арааһа, тимир хотууру кыһаан булуммат быстар дьадагы нааллар муос хотуурдаах буолаллара эбиттэрэ буолуо. Саха хотуурунан хайдах оту охсоллоро кэпсэл буолбат, ол курдук, кини улаханник умнулубут. Былыргы сахалар аборигеннай хотуурунан отторун хайдах охсоллорун туһунан XVII үйэтээри Сибири олохтоох биһе уустарыттан биллэххэ сөп. Ити туһунан Тобольскай куоракка 1661—1676

сс. сыллага олоро «сылдымбыт Юрий Крижанич суруйбута: «Оттоонун маһна эмнэ уратылаах. Олохтоох биһе уустар хотуурдара биһиһиннээргэ кылгас, чэпчэки, уга кэниһи дьэки токур, ол иһин хотуурунэн отторун икки өттүттэн садьайан охсоллор. Онон биһиһин курдук кураһаах далайы суох буолар, хас биһиһин уга, хангас садьайыһыга от охсуллан иһэр». Саха сиригэр хотуур оҕоһуутун уларыһыта үс этаптаах. XVII—XVIII үйэлэргэ сахалар үксүгэр бэйэлэрин аборигеннай саха токур хотуурунан оттууллара. XVIII—XIX үйэлэргэ саха хотуурун нууччалар, элтиһпкэ (литовка) хотуурдара солбуйбута. Элтиһпкэ хотуур саха хотуурунааһар үрдүк оҕоруутолоада, ол иһин кинигэ биһирэмнэ, Элтиһпкэ хотууру оту төбөлөрүн үрдүнэн эргитэн абалан охсоллоро, онон улахан сыраллаах, сымдаланнаах үлэни буолара. Кэниһи биһиһи үйэбитигэр, заводскай оһонуулаах, чэпчэки оту охсорго түпкүлүк уонна элтиһпкэлээргэ өссө үрдүк оҕоруутолаах хотуурдар тарбанылар.

В. ЕРМОЛАЕВ, ученай-агроном.

Редакция күннээһи почтатыттан

Үлэхит оболор

Бу кини бэркэ эрэнэр уонна чугастык саныыр дьонугар этэр тылын быһаҥи бүгүн Хатаһы орто оокулатын үөрэнээччилэргэр туһаайабыт. Кинилэр биһыл уонунан гектардаах Имиһиттэ күөлүн үрдүнээн хортуонпуй баһыналарыгар сымэ оту үргэтиллэр. Бу дьингэр малааха, сүрдээх ыарахан, тулууру эрийэр үлэлэртэн биһирдэстэрэ. Ону оболор барахсаттар

ырыа-тойук аргастаах рэ-көтө сылдаан үлэһиттэр. Кинилэр ортодо Тая Терютина, Вал Хоютанов, Вана Харпьев, Петя Крижанов уо.д.а. бааллар.

Кинилэр төрөөтү хостарыгар туһунаах түмэр.

Е. ЛАВРОВА, Т. ХАРИТОНОВА, агрономнар

Ыты нитиһи бэрээдэктиэххэ

Былыр-быдыргыттан дьон чакчы дьобурдаах уонна туһалаах ыты нитиһин сөбүлүүллэрэ. Саха кинигэ ыты аар тайаада сонордүт быһытынан туттара, киннэхэ эрэнэн эһэгэ кыта кинрэн булталара. Оттон биһиги кини эрэ барыта ыты иһтэр. Үксүгэ көрүлүбэтэх-хараллыбатах ыттар бөһүөлэги тилэри сүүрө сылдаан барбыты.

кэлбиги сүгүн аһааһы бэлтэлэрэ үгэстүк тутулар. Оһону-урууну тууллара элбэх буолу. Ити бэйдэ бардыт кини биһиги Холтоһоһу эмнэ элбэхтэр.

Мин санабар, оһону Совет ыты нитиһи дьэтиһэр уолдас.

Т. СОКОЛЬНИКОВ, Дриг.

Редактор А. Е. ЧИЧИГИНАРОВ.

Сибээс уездыгар бастааннаах үлэни баста тер наада. Бадалахтар кэлэн көмөлөһү. Администрация

«Сага олох» («Новая жизнь») — орган Чуралчинского райкома КПСС и районного Совета народных депутатов АССР.

БИНИГИ ААДЫРЫСПЫТ: почтовой индекс 678700. Чурапчы с. Карл Маркс уул. 12. ТЕЛЕФОННАРЫТ: редактор — 21-332, отделлар — 21-265, уопсай 21-505.

Индекс 54907. Газета выходит по вторникам, четвергам и субботам на якутском языке.